

Houari Maïdi

FEMININUL ȘI IMAGINILE SALE

*Studii de caz și interpretări psihanalitice
ale femininului în dinamica psihicului uman*

Traducere din limba franceză de:
ELENA IONESCU ȘI GABRIEL BALACI

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

INTRODUCERE	9
01. ENIGMA FEMININULUI	15
Femininul și feminitatea	15
Ura împotriva femininului sau <i>horror feminae</i>	18
Freud și femeia	20
Ce vrea o femeie?	23
Femininul la Freud, Winnicott, Lacan	25
02. FEMININUL ȘI CASTRAREA	47
Bisexualitate psihică	48
Masculin–feminin, activitate–pasivitate	51
Feminin narcisic	53
Narcisism feminin și homosexualitate traumatică	55
Femininul ca moștenire	63
03. DE LA VINOVĂȚIA DE A FI FEMININ LA A FI FEMININ DIN VINOVĂȚIE	73
Julie: „De parcă ar fi fost vina mea că m-am născut!”	77
Nadia: „Nu puteți face nimic pentru mine”	85
Olga: „Ratez tot ce fac”	92
04. FEMININUL ȘI POZIȚIA DE VICTIMĂ	101
Traumă și seducție	104
<i>Feminam hostia</i>	109
Victima și legea	113
Femininul sacrificial și sacralitatea	115
Oedip ca victimă ispășitoare?	118
Victimologia și organizarea personalității	121
Masochismul feminin la Baudelaire	122

Freud și noțiunea de victimă	127
Victima și inocența sa	130
Victima este un martir al inconștientului	132
05. FEMININUL MELANCOLIC	135
Doliul patologic și durerea unei mame amărâte	138
Melancolie și traumă narcisică primară	142
Doliul patologic și organizarea melancolică	146
Melancolia de destin	148
Pierdere și vinovăție	149
Sinucidere, autosadism și melancolie	152
Pasiunea maternă	153
Doliul, sacrificiul melancolic și femininul	155
Femininul „diabolic”: Isterie și melancolie	156
Sfășierea melancolică: nici viață, nici moarte	157
Figuri ale dublului și relația narcisică	158
06. POȚI FI INOCENT CÂND IUBEȘTI UN VINOVAȚ?	161
<i>Hainamoration</i> în relația de iubire	164
Legătura ură–dragoste în persecuție	167
Doamna E.: „Dragostea doare, căci, de când există păcatul, a iubi înseamnă să te lași răstignit pentru altcineva”.	169
Narcisism, masochism feminin și paranoia	173
Iubirea în persecuție, iubirea de persecuție	175
Ura față de castrarea paternă	179
Ura masculinului-diabolic ca substitut al tatălui	182
Abuzuri și încântare sau juisare masochistă a femininului	187
07. DESTINUL FEMININULUI	189
Corp al destinului și destin al corpului	193
„Am ratat o treaptă”: ghinion sau naștere blestemată?	194
Excepția narcisică negativă	195
Destinul și mama	197
Destinul transplantului: soluție și/sau problematică	199

Ambiguitatea darului, datorie și vinovăție	203
Reacția terapeutică negativă	204
Sublimarea: un bastion împotriva destinului?	206
08. FEMININUL IPOHONDRIAC	209
Ipohondrie și melancolie	210
Ipohondrie, nevroză actuală	212
Transnosografie: ipohondrie/psihoză	215
Masochism feminin, narcisism și ipohondrie	217
Relația homosexuală primară și ipohondria	218
Justine: „Nu mai suport să fiu eu”	219
Sophie sau ura mamei	222
09. FEMININUL PARANOIC	225
Pasivizarea și feminizarea lui Schreber	226
Feminin narcisic și paranoia	227
Este paranoicul o victimă „reală”?	230
Seducție, feminin și paranoia	234
Masochismul feminin și paranoia	238
Proiecție și persecuție paranoică	240
Forcluziunea „Numelui-Tatălui” după J. Lacan	241
Ură homosexuală primară și paranoia	243
Seducție, frustrare și hărțuire la nivelul femininului paranoic	246
Daniel	248
Când, în persecuție, ceea ce e mai rău abia acum urmează	254
Transformarea, divizarea și dedublarea sinelui	255
Pierderea logică și logica pierderii	256
Furtul gândirii și pierderea identității	258
Corpul aude	260
Angoasa de a fi „lăsat baltă”	262
Masochism feminin și persecuție	263
Paranoia somatică	266

Mefistofelicul mefitic în corpul paranoicului	269
Angoasa de pierdere: a ști/a avea	270
Corpul „di-seminat”	271
„Trebuie să mori pentru a trăi”	272
Regresie, castrare și erotism anal	273
Dar sacrificial, masochism și megalomanie	276
Femininul sau „Sacrifixion”	278
10. FEMININUL MASOCHIST	283
Masochismul feminin al lui Rousseau	285
Masochismul și pedepsele onirice	287
Dorința de neplăcere	289
Sadomasochismul nevrozei obsesionale	290
Masochismul moral, nevoia de pedeapsă și vinovăția inconștientă	292
Masochismul activ: negativitatea în tratament și în viață	294
Masochismul feminin ca negativ al sadismului	298
Masochismul și sadismul narcisic introiectat sau autoobiectat	300
Întoarcerea masochismului original	303
La granițele neplăcerii: juisarea	305
Compulsia la repetiție, principiul neplăcerii și pulsione de moarte	307
Melancolia sau masochismul de moarte	310
Masochism de moarte și dezintricare pulsională	312
Masochism de viață sau primatul conștiinței morale și al lui Eros	315
CONCLUZIE	319
BIBLIOGRAFIE	327
INDEX DE NUME PROPRII	347

INTRODUCERE

Prezentarea unei cărți despre feminin și feminitate este întotdeauna o sarcină dificilă. Cititorul poate fi surprins în mod legitim. Când vorbim despre această „supărătoare” chestiune, „nu sună mereu amabil”, așa cum mărturisește subtil însuși Freud, în a XXXIII-a sa prelegere despre „Feminitate”¹. În această intervenție esențială, care datează din 1933, el consideră că problema femininului este „obscură”, iar feminitatea – un „continent negru”.

Ce este femeia? Ce înseamnă să fii femeie?

Aidoma „frumosului” sau „frumuseții”², cu toate că nu se limitează la aceste idei reduționiste sau reprezentări incerte, este femeia indefinibilă? Există oare un indicibil, un „inexprimabil”, un *nu știu ce* indeterminabil al femeii?

Femeia nu este o emoție, o simțire, ceva inefabil, ci o „realitate”. În general, realitatea femeii se caracterizează, în primul rând, prin particularități ancorate în corpul anatomic. Femeia se caracterizează mai înainte de orice printr-un corp „implicit”, o „receptivitate activă”, destul de diferită de pasivitatea susținută de Freud. Apoi, și cel mai frecvent, feminitatea este determinată prin raportare la criterii sociale, roluri, funcții, calități rezervate femeilor în funcție timp și spațiu (țări, culturi, epoci). Aceste criterii sunt transmise de la o generație la alta prin investirea, conștientă și inconștientă, a fetei de către părinții ei și mediul

¹ Freud S. (1933), „La féminité”, *Nouvelles conférences d'introduction à la psychanalyse*, Paris, Gallimard, 1984, p. 181. [Sigmund Freud, „Feminitatea” în „Prelegeri de introducere în psihanaliză”, Opere Esențiale, vol. 10, *Introducere în psihanaliză*, trad. Ondine Dăscălița, Roxana Melnicu, Reiner Wilhelm, Editura Trei, București, 2004, pp. 558–580. (N. tr.)]

² Vezi Maïdi H. (2012), *Clinique du narcissisme*, Paris, Armand Colin, colecția „U”.

înconjurător, și prin identificarea acesteia cu fantasmеle al căror obiect este. Cu siguranță, suntem ceea ce a fost făcut din noi¹.

Dincolo de realitatea (faptele) unei femei, există, de asemenea, un cult al „idealului feminin” și un celebru mit al „eternului feminin”, care asociază diverse reprezentări imaginare ale femeii (precum mitul mamei, al fecioarei, al Pământului, al Naturii, al Patriei Mamă etc.). Mitul „eternului feminin” caută s-o facă pe femeie captivă unui ideal dificil, contestând subiectivitatea femeilor și specificul condiției lor.²

Freud a promovat în special ideea conform căreia diferențele psihice dintre bărbați și femei sunt rezultatul diferențelor anatomice care le marchează evoluția în moduri diferite.

Imitând și modificând celebra apoftegmă a lui Napoleon Bonaparte³, Freud a elaborat propria sa formulă: „Anatomia este destinul”. Este destinul celui care „poartă”, la naștere, o diferență anatomică sexuală sau alta.

În cartea mea, *La plaie et le couteau*⁴, am afirmat, mai amplu: „Corpul este destinul”⁵. Într-adevăr, corpul este cel care, în totalitatea sa anatomofiziologică, constituie acea moștenire absolută, fundamentală și unică ce va determina, în mare măsură, traiectoria vieții noastre. Astfel, dacă putem spune așa, destinul este deja stabilit. În acest sens, destinul este deopotrivă antecorporal și postcorporal: el nu doar „creează” corpul, dar și corpul, având specificul lui, acționează asupra vieții „destinale”.

¹ Chiar dacă, așa cum spune foarte corect și cuprinzător Jean-Paul Sartre (1952), în *Saint Genet, comédien et martyr*: „Important nu este ceea ce s-a făcut din noi, ci ceea ce facem noi înșine cu ceea ce s-a făcut din noi”. *Suntem ceea ce facem* din ceea ce alții au vrut să facă din noi.

² Simone de Beauvoir (1949), în *Al doilea sex, Fapte și mituri*, vol. 1, a încercat să deconstruiască, într-o manieră remarcabilă, acest mit al „eternului feminin”.

³ Napoleon Bonaparte este sursa aforismului: „Geografia este destinul”.

⁴ Maïdi H. (2003), *La plaie et le couteau*, Paris, Lausanne, Delachaux et Niestlé, colecția „Champs psychanalytiques”. Vezi, de asemenea, în această carte: „Corp al destinului și destin al corpului”, Capitolul 7: „Destinul femininului”.

⁵ Maïdi H. (2000), „Masochisme et destin dans une névrose de destinée”, *Champ psychosomatique, destin, infortune, névrose de destinée*, 2000, nr. 17, pp. 101–116.

Corpul este totodată destin și „destinal”, pentru că, dincolo de problema distincției atribuită de soartă sexelor anatomice și consecințelor lor psihice, el imprimă cu pecetea sa necruțătoare cursul unei întregi vieți.¹

Acest „destin” nu este definitiv, ci relativ. El se reconfigurează în permanență prin interacțiunile cu anturajul, cu presiunile și așteptările acestuia, anturajul nefiind doar de natură emoțională, ci și socială, sociologică. De-a lungul întregii vieți, omul nu încetează să interogheze acest destin, uneori să se revolte împotriva lui. Și n-am putea spune chiar că îl înfruntăm² (în același timp „întâlnire” și „împotrivire”)?

Unii autori, în mod special Jean Laplanche³, au contestat „rățacirea” biologică a lui Freud, acordând prioritate fantasmei. Acesta din urmă, de fapt, oferă prioritate diferenței anatomice, deși apără ideea fundamentală a bisexualității psihice.

Este adevărat că, dincolo de anatomie, „femininul” este evocat ca „principiu”, aflat în opoziție cu masculinul, în special în Daoism și în gândirea orientală. Prin opoziția *animus–anima*, Jung se bazează, de asemenea, pe aceste fundamente.

Epoca noastră, care se agață atât de puternic de egalitatea de gen (în urma revendicărilor feministe de după anii '68), ridică mai multe întrebări privind egalitatea de drepturi (sociale, profesionale, politice etc.) fără a nega problema *diferenței*⁴.

¹ Prin urmare, este posibil să argumentăm că o traumă originară, în sensul unei provocări încă *de la* naștere și nu *din cauza* nașterii, se află în centrul destinului uman. Prezentă în fiecare subiect, această experiență traumatică a „ființei” primordiale va influența, în mare măsură, direcția și drumul vieții. Destinul inițial instituit, prestabil, a fost o traumă încă de la prima confruntare a subiectului cu mediul său.

² Autorul folosește cuvântul „encontre” ca o sinteză între *rencontre* (întâlnire) și *contre* (împotriva). (N. tr.)

³ Laplanche J. (1993), *Problématiques, Le fourvoiement biologisante de la sexualité chez Freud suivi de Biologisme et biologie*, vol. 7, Paris, PUF, Quadrige.

⁴ Este vorba aici despre faimosul „A fi sau a nu fi?”, deși nu evocă realmente angoasa existențială fundamentală, ci mai degrabă întrebarea: „De ce sunt, mai degrabă decât să nu fiu (exist) față de ceea ce trebuie să înfrunt?” Acest

Subiectul specificității sexelor a preocupat la nesfârșit și neîncetat atât gândirea tradițională, cât și cea științifică. Mulți s-au confruntat (și uneori încă se confruntă) cu aceste *themată*¹ arhaice, care analizează problematicile a ceea ce este asemănător și a ceea ce este diferit².

Freud nu a ezitat prea mult să abordeze clar problema diferenței dintre sexe și a identității sexuale, însă elaborarea sa teoretică, în ciuda revizuirii și a modificărilor sale regulate, a provocat încă de la început numeroase controverse și discuții, continuând să-i divizeze pe psihanaliști și astăzi³.

Au existat în mod constant „conflicte”, chiar invidie cauzată de diferența dintre sexe, care îi determină atât pe bărbați, cât și pe femei să aibă fantasme privind presupusele avantaje ale „corpului celuilalt”. Desigur, având întotdeauna sentimentul de a fi deposedat și defavorizat de aceste presupuse avantaje⁴.

În această linie de gândire, antagonismele, care pot fi invocate de fiecare dintre cele două sexe anatomice, inspiră ideea ulterioară conform căreia: Femeia crede că „puterea” bărbatului este „slăbiciunea” ei, iar bărbatul crede că „slăbiciunea” femeii este „puterea” lui.⁵

lucru îmi amintește și de Lorenzaccio, personajul lui Alfred de Musset, care exclamă: „Această crimă este singurul lucru care mă leagă de existență”.

¹ Ansamblu de concepte, idei, scheme de gândire ce se află la baza cercetărilor științifice. (N. red.)

² Din punct de vedere antropologic și al sistemelor de reprezentare referitoare la diferența dintre sexe, îl trimitem pe cititor la lucrarea lui Françoise Héritier, *Masculin/Féminin*, 1996, Paris, Odile Jacob.

³ Aceste întrebări au o relație directă cu moravurile și referințele societale, cum ar fi așa-numita „căsătorie pentru toți” care i-a divizat pe psihanaliști. În mod esențial, noțiunea de „căsătorie”, în cazul persoanelor a căror alegere a obiectului este de tip homosexual, este cea care i-a divizat pe mulți psihanaliști.

⁴ Cournut-Janin M. și Cournut J. (1993), „La castration et le féminin dans les deux sexes”, în *Rev. Franç. Psychanal.*, t. LVII, Paris, PUF, congres extraordinar, mai '93, pp. 1335–1557.

⁵ Vezi Jean Cournut (2006), *Pourquoi les hommes ont peur des femmes ?*, Paris, PUF. [A se vedea și ediția în limba română, *De ce se tem bărbații de femei?*, trad. Daniela Luca, Editura Trei, 2003. (N. red.)]

Astfel, de exemplu, în sistemele de reprezentare, femeia este investită cu imaginea unei forțe de juisare neîntreruptă. Se consideră că ea ar fi câștigat un fel de plusvaloare a juisării, un „plus-de-juisare”. Femeii i se atribuie o putere nefavorabilă și malefică, din sfera *hybris*-ului. Femeia este asociată cu lipsa de măsură, cu „excesul”, cu „prea-multul”¹.

Această idee este ancestrală. Aparține gândirii arhaice. O regăsim în mitologia Antichității Clasice și în basme.

Astfel, Tiresias, ghicitorul orb din orașul Teba, care, conform legendei, ar fi avut „avantajul” dublei experiențe a sexelor, mărturisește că, dacă plăcerea iubirii era compusă din zece părți, bărbatul se bucură doar de una, iar femeia de nouă. Această idee este preluată în unele povești imaginare. Ca de exemplu, într-o povestire din *O mie și una de nopți*, în care, între două fabule onirice, sunt relatate puncte de vedere deosebit de fermecătoare și alegorice, precum acest fragment: „așa cum dorința, în cazul femeilor, este cu mult mai intensă decât în cel al bărbaților, la fel inteligența lor este infinit mai rapidă în a înțelege relațiile dintre organele ce ne pot oferi desfătare”².

Gândirea lui Freud merge în aceeași direcție: chiar și marea descoperire a bisexualității psihice se spune că este „mult mai accentuată la femei decât la bărbați”³.

De altfel, există o legătură între „enigma femininului” și cealaltă problemă, cea a „misterioaselor tendințe masochiste”.

Această lucrare urmărește să abordeze anumite „imagini”, reprezentări sau expresii ale femininului, atât la femei, cât și la

¹ Să ne amintim faptul că gândirea iluministă mergea în aceeași direcție. În secolul al XVIII-lea, Diderot le descria pe femei ca fiind ființe pasionale și instinctive, iar Rousseau era convins de senzualitatea lor lacomă.

² Citat din Christian David, „Les belles différences”, *Nouvelle revue de psychanalyse*, 7, 1973, p. 244.

³ Freud S. (1931), «Sur la sexualité féminine», *La vie sexuelle*, Paris, PUF, 1969, p. 141. [Sigmund Freud, „Despre sexualitatea feminină”, în *Studii despre sexualitate*, Opere Esențiale, vol. 5, trad. Rodica Matei, Editura Trei, București, 2017, pp. 239–253. (N. tr.)]

bărbați. Femininul, care este un concept clinic și metapsihologic, nu poate fi confundat cu femeia. Cu toate acestea, el este fundamentul ei și reflectă cele mai ascunse reprezentări comune despre femei. De aceea mi s-a părut util să încep această carte cu enigma femininului și cu problema castrării, cu „femininul femeii”.

În capitolele care urmează, femininul și unele dintre imaginile sale sunt studiate în special în relația lor intimă cu anumite tematici esențiale, precum seducția traumatică, narcisismul, depresia, doliul și melancolia, precum și organizarea defensivă a caracterului ipohondru sau paranoic.

Acestea sunt tematicile pe care îmi propun să le studiez și să încerc să le înțeleg din punct de vedere teoretic și clinic în capitolele următoare. De asemenea, pe parcursul acestei lucrări, voi prezenta anumite observații clinice, cu scopul de a interoga teoria și viceversa.

01

ENIGMA
FEMININULUI

FEMININUL ȘI FEMINITATEA

Femininul acoperă reprezentările copilăriei, ale slăbiciunii, ale deschiderii, ale castrării, ale conținerii și receptivității „active”. El se definește prin modul său intrinsec de a fi, *in principio*, primitor. Este legat de funcția de „pasivitate” relativă și incompletă, precum și de primirea obiectului. În mod tradițional, reprezentarea vizuală, culturală și religioasă, a femininului este asimilată unui obiect-receptacul, un obiect concav, un „vas mai fragil”¹, chiar dacă „fragilitatea”, să ne amintim, nu are o conotație neapărat peiorativă. „Fragilitatea” nu diminuează în niciun fel valoarea obiectului. Dimpotrivă, poate contribui la ieșirea în evidență a acestuia.

Totuși, anterior falocrației dominante, nu trebuie să uităm cultul mult mai vechi, care datează din timpuri preistorice, al Zeiței-Mamă, detronat de zeii falocrați. În aceste culte, imaginea femeii era legată de maternitate, ea însăși asociată fertilității (și, prin urmare, recoltelor). Statuetele (cum ar fi *Venus din Lespugue*) nu o arată în formă concavă, ci mai degrabă împlinită, cu forme proeminente și rotunjite (pline). Astfel, Zeița-Mamă reprezintă principiul vieții, al originii, înainte ca acesta să fie transpus în principiul falic: vine viața din sămânță sau din cea care face ca sămânța să rodească? („Iar Iisus, rodul pântecelui tău”, așa cum se spune în «Bucură-te, Marie»). În acest sens, este interesant mitul Fecioarei Maria, ce oferă imaginea mamei pure, purtătoare de viață fără contact sexual, transpunere creștină a Zeiței-Mamă.

¹ Cf. Biblia: „[...] soților, locuiți [cu soțiile voastre] potrivit cunoștinței, dând cinste femeii ca fiind un vas mai slab”. – 1 Petru, capitolul 3, versetul 7.

Trebuie remarcat faptul că falocrația comună l-a ghidat pe Freud (1905) să asocieze complexul de castrare cu ceea ce el a numit *Penisneid* (invidia de penis)¹. Această idee a avut ecouri puternice.

De atunci, niciun alt psihanalist, după cunoștințele mele, nu a evocat și analizat în mod serios² contrapunctul invidiei de penis, care este *Uterusneid* (invidia de uter).

În mod similar, cu câteva excepții, gândirea teologică, filosofică și chiar cea psihanalitică au dat dovadă, în mod regulat, de un anumit falocentrism. Primatul falusului este o idee străveche, care precede în mare măsură concepției gândirii psihanalitice.

La început a fost bărbatul. Acesta, un masculin clar identificat, conține în el femininul. Conform Bibliei, Dumnezeu face ca femeia să se nască *din* bărbat (nu *prin* bărbat).

„Atunci, Domnul Dumnezeu a făcut să cadă un somn adânc peste om și omul a adormit; și El a luat una dintre coastele sale (sau laturi = *Tasalotav*) și a închis carnea în locul ei. Din coasta (*Tsela*) pe care o luase de la om, Domnul Dumnezeu a făcut o femeie și a adus-o la om. Și omul a spus: „Iată, în sfârșit, aceea care este os din oasele mele, carne din carnea mea. Ea va fi numită femeie pentru că a fost luată din om.” (*Geneza*, II, 21–23)

Cartea Genezei îl arată pe bărbat ca fiind primul creat, iar pe femeie, a doua. Dacă ne referim la *Geneză*, bărbatul (primul bărbat) nu *este din* femeie, ci femeia *este născută* din bărbat. Femeia a ieșit din bărbat. Ca urmare, bărbatul nu a fost creat pentru femeie,

¹ Freud S. (1905), *Trois essais sur la théorie de la sexualité*, trad. Ph. Koeppl, Paris, Gallimard, pp. 124–125. [Sigmund Freud, „Trei eseuri asupra teoriei sexualității”, în *op. cit.*, pp. 39–173. (N. tr.)]

² În Franța, expresia „invidia de uter” a fost evocată de Antoinette Fouque, cunoscută în principal pentru feminismul său militant, sau de Christiane Ollivier (1980, în *Les enfants de Jocaste – L’empreinte de la mère*, Paris, Denoël-Gonthier, 2011) care a scris: „Ideea că în interiorul bărbatului sălășluiește «uterusneid» și că aici s-ar afla originea geloziei și a misoginismului său și a luptei sale încrâncenate împotriva sexului feminin” (p. 147).

ci femeia pentru bărbat. Din acest punct de vedere, femeia este considerată o parte a corpului bărbatului. Foarte devreme, încă de la început, este enunțată fără circumlocuție supremația bărbatului asupra femeii, preponderența masculinului asupra femininului.

Destul de repede, specificitatea sexelor este afirmată de primatul lui *a avea* asupra lui *a fi*. Cu alte cuvinte, ideea de *a avea* sau, dimpotrivă, privarea și lipsa vor fi semnul diferențial care va traduce sensul existențial. Dacă genul sexual nu reflectă sexul anatomic, utilizarea acestuia din urmă este singulară în funcție de diferențierea corpurilor naturale.

Urmând punctul de vedere cultural al religiei monoteiste, încă de la început, femeia, asupra căreia este aruncată „vina” și păcatul original, a fost condamnată la două pedepse: „...cu durere vei naște copii”¹ și „dorința ta se va ține după soțul tău și el va stăpâni peste tine”². Foarte devreme, „a fi femeie” și noțiunea de „vină” au fost profund asociate.

În mod similar, condamnarea femeilor în Evul Mediu a fost aplicată pe scară mult mai largă și cu o cruzime fără precedent. Însuși aspectul și „machiajul” femeilor sunt ostracizate, respinse și încărcate cu elemente malefice de o violență extremă.

Condamnarea tehnicilor de înfrumusețare de către cei care țineau predici în Evul Mediu (secolele XIII–XV) a fost irevocabilă. Contrar calităților morale, practicile de „machiaj” ale femeii care aspiră la „frumusețe” sunt reprimite iremediabil. Această intoleranță medievală demonizează înfrumusețarea femeii, care se consideră a fi legată de poftă și depravare. Pentru o lungă perioadă, frumusețea fizică a fost considerată inspirația „diabolicului” și a „răului”.³

¹ De remarcat faptul că în această cugetare regăsim atât un blestem, „în durere”, cât și o binecuvântare: „Vei da naștere”.

² (Geneza 3:16: „Mulieri quoque dixit: multiplicabo aerumnas tuas et conceptus tuos; In dolore paries filios et subviri potestate eris et ipse dommabitur tui”.)

³ „Femeia este căsătorită cu diavolul!” – acesta este discursul misogin din primele texte despre Sabat (începutul secolului al XV-lea).

URA ÎMPOTRIVA FEMININULUI SAU *HORROR FEMINAE*¹

Această ură împotriva „femininului” femeilor este alimentată de persecuții reale. În acest sens, faimosul *Malleus Maleficarum*¹ (*Ciocanul vrăjitoarelor*, 1486) este un tratat edificator despre falocentrism. Această carte scrisă de doi franciscani, Jakob Sprenger și Heinrich Kramer, a fost aprobată și recomandată de Papa Inocențiu al VIII-lea în 1484, și a servit ca referință timp de câteva secole. El a fost cauza arderii pe rug a mii de femei nevinovate, prezentate ca fiind „vrăjitoare”. În niciun caz tezele acestor „teologi”, celebrate în mod public și citate pe scară largă, nu au fost blamate. Ei scriu:

„Ce altceva este femeia decât dușmanul prieteniei, o pedeapsă inevitabilă, un rău necesar, o ispită naturală, o calamitate dezirabilă, un pericol domestic, o rănire delicioasă, un rău al naturii pictat în culori frumoase?”; „Trebuie remarcat faptul că a existat un defect în formarea (corpului) primei femei, deoarece ea a fost formată dintr-o coastă arcuită, adică o coastă extrasă din piept, care este îndoită ca și cum ar fi în direcția opusă bărbatului. Și fiindcă, prin această imperfecțiune, este un animal imperfect, va înșela întotdeauna”; „[Când Eva i-a răspuns șarpelui], ea a arătat că se îndoiește și că are puțină credință în Cuvântul lui Dumnezeu. Acest lucru este indicat de etimologia numelui ei, căci *Femina* (cuvânt latin pentru „femeie”) provine de la *Fe* (= credință) și *Minus* (= mai puțin), deoarece este întotdeauna mai slabă atunci când vine vorba despre afirmarea și păstrarea credinței”².

Michelet³, în lucrarea sa despre vrăjitoare, care ar putea fi descrisă ca proto-feministă, a încercat să reabiliteze aceste creaturi și să le de-demonizeze.

¹ Kramer H. și Sprenger J. (1486), *The Malleus Maleficarum*, Lyon, 1486, Dover Publications, New York 1971.

² *Ibidem*, p. 43.

³ Michelet J. (1862), *La Sorcière*, Paris, Garnier Flammarion, 1993.